

ศิลปะเด็ก: คุณค่าจากควมไร้เดียงสา

ณชนก หล่อสมบูรณ์¹ และปฐมนรรัตน์ พิชญ์ไพบุญ²

บทคัดย่อ

งานศิลปะเด็กที่แสดงออกมามีความไร้เดียงสาในช่วงอายุ 4 - 11 ปี โดยการวาดภาพของเด็กเป็นไปเพื่อความปรารถนาที่จะสื่อสารและแสดงออกถึงความรู้สึกภายในที่บริสุทธิ์จริงใจ ทำให้ความเหมือนจริงมีชัยเป้าหมายในการแสดงออกของเด็ก แม้ว่าการวาดภาพของเด็กจะมีข้อจำกัดของประสบการณ์ และพัฒนาการด้านต่าง ๆ แต่เด็กชดเชยข้อจำกัดเหล่านั้นด้วยการใช้จินตนาการ ซึ่งกลายเป็นลักษณะสำคัญของธรรมชาติการแสดงออกทางศิลปะเด็ก ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความสำเร็จของพัฒนาการทุกด้าน อย่างไรก็ตามศิลปะของเด็กมีความแตกต่างจากศิลปินที่อาจเปรียบได้กับโลกมายา จึงไม่อาจใช้การวิจารณ์ศิลปะเพื่อตัดสินคุณค่าความงามของผลงานศิลปะของเด็กได้ ดังนั้นการประเมินพัฒนาการทางศิลปะภาพวาดของเด็กจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของความสำเร็จของพัฒนาการในเด็กแต่ละคน ที่แสดงออกมาผ่านการท่องเที่ยวจินตนาการ

คำสำคัญ : 1. ศิลปะเด็ก 2. ศิลปะของศิลปิน 3. พัฒนาการศิลปะ

¹ นิสิตปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีเมล : nachanokloh@gmail.com โทร : 02 993 1177

² รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีเมล : ppoonara@chula.ac.th โทร : 02 218 2565

Child art: the value from innocence

Nachanok Lohsomboon³ and Poonarat Pichayapaiboon⁴

Abstract

Children can create their art based upon their inside innocent thought. In reality; however, it is not a matter for children. Although children have limitations of experiences, such as emotion, experience, and life experience, still they can compensate for their experience with imagination into their drawing. This becomes the nature of child art. Moreover, child art is evidence of the children's successful development. Therefore, the quality of child art and artist's work cannot be comparable since they are different. Child art reflects imagination from their inner world, their successful development, whereas Artist's work reflects the outer surrounding world which influences to him/her. To value child art; hence, it should be aimed at their growing development, creativity, and imagination rather than the quality of the surrounding world imitating with regard to their drawing.

Keywords: 1. Child art 2. Artist's work 3. Artistic development

³ Ph.D. Candidate, Department of Art Music and Dance Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand. Email address: nachanokloh@gmail.com Tel: 02 993 1177

⁴ Associate Professor, Ph.D., Department of Art Music and Dance Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand. Email address: ppoonara@chula.ac.th Tel: 02 218 2565

บทนำ

เด็กสร้างสรรค์ศิลปะตามพัฒนาการทางธรรมชาติ ซึ่งการแสดงออกทางศิลปะของเด็กเป็นไปเพื่อความพึงพอใจ โดยให้ความสำคัญต่อวิธีการสร้างสรรค์เพียงเล็กน้อย และเพิกเฉยต่อความสมบูรณ์กลมกลื่นของรูปร่างรูปทรงในภาพวาด กล่าวคือเด็กสนใจต่อการแสดงออกมากกว่าคุณภาพของผลงานศิลปะ อีกทั้งเรื่องราวที่เด็กแสดงออกส่วนใหญ่มาจากสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ ภูเขา ดวงอาทิตย์ เป็นต้น และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ตึกอาคาร บ้านเรือน ยานพาหนะ เป็นต้น นอกจากนั้นเด็กยังแสดงออกจากปรากฏการณ์ หรือ เหตุการณ์ที่เด็กเข้าไปมีประสบการณ์ตรง จากความรู้สึกตื่นตัว และนำไปสู่การถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกอย่างชัดเจน ในบทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปะเด็ก คือ การสะท้อนโลกภายใน อันได้แก่ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็ก ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงความสำเร็จของพัฒนาการแต่ละขั้นของเด็ก ซึ่งต่างไปจากการสร้างสรรค์ศิลปะของผู้ใหญ่ โดยเฉพาะศิลปินที่แสดงโลกทัศน์ที่สะท้อนความเป็นไปของโลกรอบตัวผ่านอารมณ์ความรู้สึกที่ได้รับการปรุงแต่งจากประสบการณ์ชีวิต ประสบการณ์ทางอารมณ์ ประสบการณ์ทางปัญญา มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะของตนด้วยทักษะฝีมือ และสายตาที่ฝึกฝนจนเชี่ยวชาญ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนต่อการสื่อสารอารมณ์ และปัญญา ลอกเลียนและดัดแปลงโลกรอบตัวจนบางครั้งกลายเป็นสิ่งมายา ในขณะที่คุณค่าของศิลปะเด็ก กลับแสดงความสามารถไร้เดียงสา และที่สำคัญตัวเด็กไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับทฤษฎีศิลปะ ทฤษฎีความงาม การออกแบบ รวมทั้งการฝึกฝนทักษะ การเข้าใจคุณค่าของศิลปะเด็กเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้ใหญ่ โดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวกับเด็กตัดสินใจและชื่นชมศิลปะเด็กในมุมมองที่ถูกต้อง

พัฒนาการของเด็กในระยะเริ่มแรกเป็นไปเพื่อฝึกการรับรู้ของผัสสะ (ตา หู จมูก และลิ้น) เชื่อมโยงกับความรู้สึกที่เกิดจากสิ่งเร้าจากภายนอกมากระทบ และพัฒนาควบคู่กับการสร้างพฤติกรรมในขณะเดียวกัน อีกทั้งเด็กเริ่มสูญเสียธรรมชาติการแสดงออกทางศิลปะของเด็กหลังอายุ 11 ปี ซึ่งเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา ตามทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget) ในขั้นปฏิบัติการเชิงนามธรรม (formal operation) ที่เด็กสามารถเรียนรู้และเข้าใจสิ่งรอบตัวทั้งรูปธรรมและนามธรรม มีเหตุผล เข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคม รวมถึงสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและหาข้อพิสูจน์สิ่งที่ตนเองสงสัย (Simatwa, 2010; Ginsburg, & Oppen, 2016) สอดคล้องกับทฤษฎีขั้นพัฒนาการเด็ก โดยวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Victor Lowenfeld) ที่กล่าวว่า ความสามารถทางการแสดงออกของศิลปะเด็กในวัยนี้จะใส่ใจในรายละเอียดของภาพวัตถุ และคนที่วาด สามารถแสดงระบอบมิติ ความลึกในภาพที่วาดด้วยการวางวัตถุให้ทับซ้อนหลวมกัน เริ่มให้ความสำคัญต่อขนาดของวัตถุที่สัมพันธ์กันในภาพแสดงให้เห็นว่าเด็กเข้าใจเหตุผลเชิงนามธรรมมากขึ้น (Pichayapaiboon, 2018)

คุณค่าของความไร้เดียงสา

การแสดงออกทางศิลปะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็ก มีคุณค่าต่อพัฒนาการทุกด้าน ซึ่งช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพและพลังในตัวเด็ก เด็กพยายามเข้าไปเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วยการขีด บัน ทูบ บีบ ขีดเขียน ซึ่งเป็นการสร้างร่องรอยให้เกิดความพึงพอใจแก่ตนเอง เป็นการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกตามความปรารถนาของจิตไร้สำนึก (Tungcharoen, 1983; Pichayapaiboon, 2018) อย่างไรก็ตามทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน (Erikson) กล่าวว่าเด็กจะพัฒนาความรู้สึกไว้วางใจ (trust) ในช่วงขวบปีแรก เมื่อผู้เลี้ยงดูดูแลเอาใจใส่ให้ความน่าเชื่อถือด้วยความรักความอบอุ่น ซึ่งส่งผลให้ทารกเกิดความมั่นคงทางจิตใจ มีที่พึ่ง ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว

และไว้วางใจต่อผู้เลี้ยงดู ในทางตรงข้ามหากขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด จะทำให้เด็กเป็นผู้ไม่ไว้วางใจผู้อื่นและตนเอง (Fleming, 2004; Boeree, 2006) ดังนั้นพื้นฐานความไว้วางใจจึงมีความสำคัญที่สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นคนเชื่อถือและไว้วางใจต่อผู้อื่น ซึ่งความรู้สึกเป็นสิ่งที่บุคคลจดจำไว้ได้นาน เกิดจากการเรียนรู้ประสบการณ์ที่ผ่านมา เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกไว้วางใจก็จะแสดงออกด้วยความจริงใจ ปราศจากการปิดบังหรือหวั่นกลัว เป็นคุณค่าสำคัญของการสื่อสารระหว่างมนุษย์ โดยพื้นฐานทางอารมณ์ที่กล่าวมาเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของควมมีชีวิตชีวา เสน่ห์ มารยาท ความดีงาม ความสมดุลระหว่างความปรารถนาของตนและจริยธรรม การเข้าถึงจิตใจผู้อื่น ความกลมกลืน รวมไปถึงความซาบซึ้งทางศิลปะ (Gardner, 1994) ทำให้การแสดงออกทางอารมณ์ที่แท้จริงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ในการสร้างสรรค์งานศิลปะแท้ ประกอบด้วย 1. ความจริงใจ (sincerity) 2. ความมีปัจเจกภาพ (individuality) และ 3. ความชัดเจน (clearness) (Pichayapaiboon, 2018) ความจริงใจจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเพื่อจะทำให้ผลงานศิลปะนั้นเป็นศิลปะแท้ การสร้างสรรค์ศิลปะของเด็กอย่างการวาดภาพนั้น อาจพิจารณาเป็นศิลปะแท้อย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ทั้ง 3 ที่กล่าวมา เนื่องจากเด็กแสดงออกมาอย่างตรงไปตรงมา ต่อสิ่งที่ได้รับรู้จากสิ่งที่เห็นและเข้าใจผ่านประสบการณ์ตรงแล้วสื่อความออกมา ถึงแม้ว่าการแสดงออกของเด็กจะมีข้อจำกัดทางพัฒนาการด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคมก็ตาม ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างสรรค์ของเด็กยังไม่ถูกเจือปนหรือปรุงแต่งจากการเสแสร้งแกล้งทำ ทำให้สิ่งที่ปรากฏจึงเป็นความจริงใจที่เกิดจากความรู้สึกอันแท้จริงของเด็กที่แสดงออกมาให้เห็นถึงความไร้เดียงสา นอกเหนือจากนั้นศิลปะเด็กยังมีลักษณะเฉพาะตัว โดย Tungcharoen (1983) กล่าวว่าเด็กนำความรู้สึกนึกคิดหรือความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมหลอมรวมเข้ากับการรับรู้ที่แตกต่างกัน ผลงานศิลปะจึงเป็นการผสมผสานประสบการณ์ที่พบเห็นกับความรู้สึก นึกคิดผ่านสื่อวัสดุและวิธีการสร้างสรรค์ที่ได้ถนัด สะท้อนลักษณะเฉพาะตัว หรือบุคลิกของเด็กไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งทักษะการวาดภาพและธรรมชาติของเด็กแต่ละคนที่แตกต่างกันไป ทำให้เด็กวาดคนที่มีลักษณะต่างกันไปจนพัฒนากลายเป็นภาพวาดคนที่มีลักษณะเฉพาะ ดังนั้นศิลปะเด็กจึงมีคุณค่าในด้านความจริงที่แสดงออกอย่างบริสุทธิ์และไร้เดียงสา ตามความรู้สึกและจินตนาการต่อสิ่งแวดล้อมที่เด็กเข้าไปมีประสบการณ์ตรง เป็นกระบวนการตามธรรมชาติของศิลปะ ที่เป็นไปเพื่อสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดปราศจากการเสแสร้ง หรือมายา แสดงอัตลักษณ์ของเด็กแต่ละคน อันเนื่องมาจากกล้ามเนื้อมัดเล็กและมัดใหญ่ยังไม่มีพัฒนาการ และยากที่จะจับสั่นโดยความงาม หากแต่ขึ้นกับความพึงพอใจของเด็ก (Pichayapaiboon, 2018) สิ่งเหล่านี้ยิ่งชี้ให้เห็นว่าการแสดงออกของเด็กถือเป็นการสร้างสรรค์ทางศิลปะ และศิลปะของเด็กถือเป็นศิลปะแท้ กล่าวคือ มีความจริงใจ มีปัจเจกภาพ และมีความชัดเจนดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ธรรมชาติของศิลปะเด็ก

ธรรมชาติการแสดงออกทางศิลปะเด็กเกิดจากการพัฒนาของระบบทั้ง 3 (three systems) อันได้แก่ระบบการรับรู้ (perceiving system) ซึ่งเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้สิ่งเร้าที่มากกระทบ ต่อช่องทางของผัสสะ ระบบความรู้สึก (feeling system) ที่เป็นผลมาจากการถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าจนแสดงปฏิกิริยาออกมา และระบบสร้างพฤติกรรม (making system) ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของร่างกาย บูรณาการร่วมกันในแต่ละช่วงวัย (Gardner, 1994) ซึ่งเด็กทั่วโลกมีธรรมชาติการแสดงออกของพัฒนาการ ทางศิลปะที่คล้ายคลึงกัน โดยเริ่มจากขั้นประสาทสัมผัสและสั่งการ (sensorimotor) ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์

(Piaget) ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงสองปี เป็นช่วงที่เด็กพัฒนาผัสสะและตอบสนองต่อสิ่งเร้า โดยเฉพาะการมองเห็น ซึ่งเป็นพฤติกรรมการค้นหาภาพและความหมาย (visual pursuit) (Simatwa, 2010) รวมถึงมีการสร้างตัวแทนวัตถุในการเล่นเชิงสัญลักษณ์ (symbolic play) (Ungerer & Others, 1981) อีกทั้งในทารกอายุตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไป สามารถพัฒนาการรับรู้เกสต่อลต์ได้อย่างรวดเร็ว สามารถจำแนกใบหน้าของผู้เลี้ยงดูด้วยการใช้ผัสสะการมองเห็น จากการสังเกตซึ่งเป็นพฤติกรรมการจ้องมองเพื่อวิเคราะห์ จำแนกและสังเคราะห์ก่อนนำมาสรุปและจดจำรูปร่างนั้น จนสามารถแยกแยะความแตกต่างของใบหน้ามนุษย์จริงออกจากรูปสัญลักษณ์ใบหน้ามนุษย์เมื่ออายุ 4 เดือน อีกทั้งมีพัฒนาการการตรวจจับความคงอยู่ของวัตถุ (object permanence) ซึ่งเป็นการรับรู้การมีอยู่จริงของวัตถุ ทำให้สามารถจัดกลุ่ม สร้างลำดับขั้นความเกี่ยวข้องและความเชื่อมโยงของวัตถุรอบตัว จนกลายเป็นธรรมชาติการรับรู้โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยมโนทัศน์ หรือเริ่มเรียนรู้สิ่งรอบตัวใหม่ (Pichayapaiboon, 2018) ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการศึกษาการแทนสัญลักษณ์ของเด็กผ่านท่าทาง (gestures) โดยเด็กอายุ 3 - 4 ปี ใช้การแทนสัญลักษณ์ด้วยท่าทางจากส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย (body part gestures) เช่น ใช้นิ้วแทนแปรงสีฟันขณะทำท่าแปรงฟัน ในขณะที่เด็กอายุ 5 ปี ใช้การแทนวัตถุด้วยจินตนาการ (imaginary object gestures) เช่น กำมือแสดงท่าถือแปรงสีฟันขณะทำท่าแปรงฟัน เป็นต้น (Boyatzis, & Watson, 1993)

หากนำทฤษฎีพัฒนาการของเพียเจต์มาเชื่อมโยงกับทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ซึ่งอธิบายถึงพัฒนาการการแสดงออกด้วยการวาดภาพของเด็ก แบ่งออกเป็น 6 ขั้น เริ่มจากขั้นขีดเขียน (scribbling stage) ในช่วงอายุ 2 - 4 ปี เด็กใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ และเริ่มพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กหยิบจับเครื่องมือแบบเต็มมือ สามารถลอกรูปวงกลม ขีดเขียนเส้นหลายรูปแบบอย่างไม่มีทิศทาง จนพัฒนาสู่การควบคุมทิศทางแต่ยังไม่คำนึงถึงเนื้อที่ และความสัมพันธ์ของการวาด จนพัฒนาสู่ขั้นก่อนแสดงความหมาย (pre-schematic stage) 4 - 7 ปี เด็กใช้รูปร่างเรขาคณิตสื่อความหมายสิ่งที่รับรู้ จัดวางวัตถุและใส่ใจขนาดของวัตถุแต่ยังไม่ได้สัดส่วน สามารถลอกรูปสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วาดภาพลอยอยู่รอบ ๆ กระดาษ เริ่มวาดคนเป็นรูปร่าง โดยมีหัวเป็นวงกลมและมีเส้นขีดเป็นแขนกับขา หน้าคนมีลักษณะยิ้มแย้ม เมื่อเข้าสู่ขั้นปรากฏความหมาย (schematic stage) เด็กอายุ 7 - 9 ปี แสดงพัฒนาการทางความคิด วาดรูปอย่างตรงไปตรงมาตามที่ตนรู้จากสิ่งรอบตัว เด็กวาดเส้นฐานแบ่งระหว่างพื้นดินกับท้องฟ้า ภาพวาดมีลักษณะ 2 มิติ ใช้สัญลักษณ์ในการแสดงออกถึงสิ่งแวดล้อม โดยวาดรูปร่างคนแบบเรขาคณิต แขนกับขาเริ่มมีรายละเอียด สิ่งที่มีความสำคัญจะมีความเด่นชัดและมีขนาดใหญ่ รวมถึงวาดเกินความจริง/ตัดทอน และปรากฏภาพมองทะลุ (X-ray drawing) แสดงให้เห็นว่าเด็กต้องการถ่ายทอดสิ่งที่เขารู้ โดยวาดออกมาให้มากที่สุด และครบถ้วน พัฒนาสู่ขั้นเกาะกลุ่ม (Gang Age) 9 - 11 ปี เด็กใส่ใจรายละเอียดและสิ่งแวดล้อมในภาพมากขึ้น เส้นฐานแสดงพื้นดินหายไปเปลี่ยนเป็นพื้นบริเวณแทน มีการตกแต่งรูปภาพ สนใจสร้างหรือแสดงออกถึงความลึกในภาพที่มีลักษณะเป็นภาพสามมิติ วัตถุในภาพ มีความสัมพันธ์กัน อีกทั้งสามารถวาดคนหลายอากัปกิริยา วาดรายละเอียดของคนเพิ่มมากขึ้น ชอบวาดรูปเลียนแบบการ์ตูน ยอดนิยม และลดการวาดเกินจริงหรือตัดทอน ลดความเป็นอิสระจากจินตนาการ ซึ่งทำให้เด็กเริ่มสูญเสียธรรมชาติการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก และพัฒนาสู่ขั้นเลียนแบบธรรมชาติ (pseudo-naturalistic stage) 11 - 13 ปี เด็กเริ่มตระหนักถึงความสามารถทางศิลปะของตน มีการกำหนดระดับความสำเร็จด้วยความเหมือนจริง ลดการใช้จินตนาการและให้ความสำคัญกับเหตุผล ใส่ใจรายละเอียด ตระหนักถึงมิติของแสงเงา ความลึกตื้นในภาพ โดยวาดรูปแสดงทิวทัศน์ในลักษณะคล้ายตนเองเป็นผู้สังเกต หรือมีส่วนร่วม เริ่มวาดคนถูกสัดส่วน ตระหนักถึงความถูกต้องของข้อต่อต่าง ๆ ของร่างกาย แสดงความรู้สึกใบหน้าที่แตกต่างกัน พัฒนาการ

วาดภาพในช่วงสุดท้ายเป็นขั้นตัดสินใจ (decision stage) เด็กมีอายุ 13 ปีขึ้นไป ตระหนักถึงพัฒนาการทางทักษะศิลปะ ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจที่จะวาดภาพต่อไปจนพัฒนาไปสู่ผู้มีความสามารถทางศิลปะ หรือหยุดวาดภาพ เนื่องจากเกิดการเปรียบเทียบระหว่างภาพวาดของตนกับผู้อื่น ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจว่าการวาดภาพเป็นสิ่งที่ขึ้นกับทักษะและความสามารถของแต่ละบุคคล (Matt, 2011; Pichayapaiboon, 2018; Ua-anant, 2002) เด็กส่วนใหญ่เริ่มหยุดวาดภาพในขณะที่เด็กบางคนยังคงใช้การวาดภาพเป็นเครื่องมือสื่อสาร แสดงออกทางความคิดและอารมณ์ของตน ซึ่งเด็กประเภทนี้อาจพัฒนามาเป็นศิลปินหรือผู้ใหญ่ที่รักการวาดภาพในภายหลัง

ความไร้เดียงสาที่ปรากฏในภาพวาด

จากที่กล่าวมาพัฒนาการทางศิลปะเด็กในช่วงแรก เป็นไปเพื่อพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวและทำความเข้าใจทำให้เกิดความเคยชินกับวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จนพัฒนาเชื่อมโยงกับวัตถุที่อยู่รอบตัวผ่านการสื่อสารในรูปแบบสัญลักษณ์ และมีรูปแบบเปลี่ยนไปจากการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ แม้การวาดจะเป็นการแสดงออกมาเป็นภาพสัญลักษณ์ที่เด็กแต่ละคนเข้าใจเอง และวาดภาพออกมาจากจินตนาการ แต่ภายหลังก็มีพัฒนาการวาดภาพที่เป็นเหตุเป็นผลยิ่งขึ้น สนใจรายละเอียดจนพัฒนาเป็นงานศิลปะผู้ใหญ่ต่อไป อย่างไรก็ตามการแสดงออกทางศิลปะเด็กมีความแตกต่างจากผู้ใหญ่ โดยเฉพาะศิลปิน เด็กวาดภาพจากข้อจำกัดของตนเอง ทั้งจากประสบการณ์การเรียนรู้ ความสามารถของกล้ามเนื้อมัดเล็กและมัดใหญ่ที่ยังมีข้อจำกัด การประสานสัมพันธ์ระหว่างอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายที่ยังไม่แม่นยำ รวมถึงการสร้างความรู้ให้เกิดเป็นฐานโครงสร้างความคิด (knowledge schema) ที่ต้องอาศัยความรู้เดิมและความรู้ใหม่ เด็กจึงใช้จินตนาการเพื่อชดเชยข้อจำกัดต่าง ๆ เหล่านั้น กลายเป็นลักษณะสำคัญของธรรมชาติการแสดงออกทางศิลปะเด็ก กล่าวคือเด็กไม่สนใจความเป็นจริงของโลกที่อยู่รอบตัว การวาดภาพเป็นไปเพื่อความปรารถนาที่จะแสดงออกถึงความรู้สึกและจินตนาการ รวมถึงเด็กวาดภาพจากการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่เป็นประสบการณ์ตรง ทำให้ภาพวาดของเด็กสามารถบอกสิ่งที่เด็กรู้หรือประสบพบเจอมา อาจใช้ภาพสัญลักษณ์สื่อความหมายแทนวัตถุ ดังนั้นความเหมือนจริงจึงไม่ใช่เป้าหมายในการแสดงออกของเด็ก ถือเป็นการแสดงออกอย่างไร้เดียงสา โดยไม่สนใจว่าผู้ใดอยากดู หรือต้องการเป็นเจ้าของภาพวาด ยิ่งไปกว่านี้การแสดงออกทางศิลปะเด็กยังเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความสำเร็จของพัฒนาการทุกด้าน (Pichayapaiboon, 2018)

ตัวอย่างผลงานของเด็กไทยชั้นปรากฏความหมาย (schematic stage) ช่วงวัย 7 - 9 ปี ที่แสดงให้เห็นถึงความไร้เดียงสา โดยต้องการสื่อออกมาจากความสุขทางอารมณ์อันปราศจากความเสแสร้ง ซึ่งเป็นการวาดภาพจากสิ่งที่เด็กเข้าไปมีประสบการณ์ตรง อย่างภาพ Land of Pug ที่เด็กหญิงวัย 8 ปี (ภาพที่ 1) ต้องการแสดงออกถึงความรักที่มีต่อสัตว์เลี้ยงของเธอซึ่งเป็นสุนัขพันธุ์ปั๊ก (Pug) ด้วยการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา โดยการวาดสุนัขที่มีขนาดใหญ่ สวมมงกุฏ นั่งอยู่บนบัลลังก์ลอยเหนือดินแดนพร้อมกับรัศมีรอบหัวสุนัขกลางหน้ากระดาน บ่งบอกความสำคัญ และใช้หัวใจแทนสัญลักษณ์สื่อถึงความรัก ใช้สายรุ้งและสีส้ม แสดงความสดใส รวมถึงแสดงจินตนาการเปรียบเสมือนอยู่บนดินแดนแห่งความสุขที่เต็มไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่เธอชื่นชอบ สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนในภาพวาดของเธอ โดยเริ่มจากประตูทางเข้าที่มีตัวเธอยืนอยู่ และกำลังจะเดินเข้าไปสู่ดินแดนแห่งความสุข ที่เธอให้ชื่อว่าดินแดนแห่งสุนัขพันธุ์ปั๊ก ซึ่งเป็นความรักที่เธอเข้าใจ เป็นความใสซื่ออย่างปฏิเสธไม่ได้

ภาพที่ 1 “Land of Pug” โดย ด.ญ. จิรัชติกาล กันอินทร์ (อายุ 8 ปี)
(ที่มา : Nachanok Lohsomboon)

ในภาพที่ 2 เป็นภาพวาดของเด็กหญิงวัย 9 ปีที่แสดงออกถึงความรักในรูปแบบอื่น ซึ่งเป็นรูปแบบความรักที่มีต่อครอบครัว ประกอบด้วยคุณพ่อ คุณแม่ พี่สาว และตัวเอง โดยจากภาพมีลักษณะแบน ๆ เขียนลำดับความสำคัญจากซ้ายไปขวา แสดงเครื่องแต่งกายและทรงผมที่จำแนกบุคคลในครอบครัวได้อย่างชัดเจน เด็กถ่ายทอดประสบการณ์ที่ตนไปดูดาวกับครอบครัว ด้วยการแสดงภาพดาวดวงใหญ่หนึ่งดวงที่มีแสงสว่าง สาดส่องออกมา ท่ามกลางดาวดวงเล็ก ๆ นับร้อยดวงบนท้องฟ้า เน้นให้เห็นความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว กับหมู่ดาวที่ต้องการสื่อสารออกมา โดยเป็นเหตุการณ์ที่เธอเกิดความรู้สึกประทับใจต่อความรัก ความอบอุ่นในครอบครัวของเธอที่ต้องการแสดงออกมาอย่างตรงไปตรงมา

ภาพที่ 2 “ดาวแสนน่ารัก” โดย ด.ญ. จิรัชญา ตัณฑ์พูนเกียรติ (อายุ 9 ปี)
(ที่มา : Nachanok Lohsomboon)

ส่วนการแสดงออกถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ การรับรู้วัฒนธรรมทางสังคม ดังภาพที่ 3 ของเด็กชาย อายุ 7 ปี ที่แสดงออกถึงความสำคัญของพระมหากษัตริย์ แม้การแสดงออกยังเป็นไปตามจินตนาการเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งถ่ายทอดเรื่องราวของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่มีพระวรกายขนาดใหญ่ และจัดวางไว้กลางหน้ากระดาษในอิริยาบถที่สามารถคาดการณ์ได้ว่าเป็นลักษณะการนั่งพับเพียบขณะทรงปลูกต้นไม้ แสดงให้เห็นว่าเด็กให้ความสำคัญ

กับประธานในภาพวาด หากสังเกตอย่างพินิจจะปรากฏแกว้อในภาพวาดมีลักษณะลอยอยู่ในอากาศ เนื่องจากเด็กในช่วงวัยนี้ยังไม่มี ความเข้าใจเรื่องแสงเงา และขนาดสัดส่วนของวัตถุต่าง ๆ ในภาพยังไม่เหมาะสมและสัมพันธ์กัน รวมถึงถนัดมีลักษณะการมองจากด้านบนในขณะที่ถนัดมีลักษณะการมองจากด้านข้าง ทำให้เข้าใจได้ว่า เด็กยังคงเห็นว่าภาพสองมิติเป็นสิ่งที่ง่ายต่อการแสดงออก

ภาพที่ 3 “ทุกคนรักในหลวง” โดย ด.ช.ยิ่งเจริญ ริวิชา (อายุ 7 ปี)
(ที่มา : Nachanok Lohsomboon)

โลกทัศน์ของศิลปินกับการแสดงออก

ศิลปินถ่ายทอดผลงานศิลปะออกมาผ่านโลกทัศน์ของตน ร่วมกับประสบการณ์สุนทรีย์ และประสบการณ์ศิลปะที่ตนมีโดยใช้ทักษะ ความชำนาญ ผึกฝนจนมีความสามารถสร้างสรรค์สื่อวัสดุได้หลากหลาย ทำให้ศิลปินมีช่องทางเลือกในการแสดงออกมากกว่าเด็ก ผู้ที่พัฒนามาสู่การเป็นศิลปิน มักเกิดจากการได้รับการส่งเสริม และได้รับการต่อยอดพัฒนาการขั้นตัดสินใจ (decision stage) ในพัฒนาการทางศิลปะเด็ก ซึ่งเป็นการค้นพบความสามารถของตนเองนำไปสู่การตัดสินใจที่จะเป็นผู้ชอบการวาดภาพ และฝึกฝนทักษะจนเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์กลายเป็นผู้มีความสามารถทางศิลปะ ถึงแม้ว่างานศิลปะจะมีเนื้อหาอย่างเดียวกัน แต่ผลงานที่แสดงออกมามีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้เนื่องมาจากการสร้างสรรค์ของศิลปินเกิดจากประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล ซึ่งประกอบด้วย 1. ภูมิหลัง (พื้นฐานชีวิต การเติบโตและการศึกษา) 2. เจตคติที่มีต่อปัญหาที่ตนประสบ 3. ประสบการณ์ที่บุคคลได้สัมผัสมา 4. อารมณ์ของบุคคล ความละเอียดอ่อนที่แตกต่างกันไป และ 5. ทักษะและความชำนาญที่มีต่อสื่อและวิธีการสร้างผลงานศิลปะ

ผลงานชิ้นเยี่ยมของโลกหลายชิ้นก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่กล่าวมา อาทิ ประติมากรรม The Kiss โดยประติมากรชาวฝรั่งเศสนามว่า โรแดง (August Rodin) ได้ถ่ายทอดความรู้สึกต่อความรักออกมาในรูปประติมากรรมชายหนุ่มและหญิงสาวที่กำลังกอดจูมพิติดกันอย่างตื้นตัน แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกความรักและใคร่ที่ผสมรวมกันอย่างแยกกันไม่ออก ทำให้ผู้เคยมีประสบการณ์เดียวกันนี้ย่อมมีความรู้สึกร่วมไปด้วย ประติมากรรมนี้อยู่ในลัทธิจินตนิยม (Romanticism) ที่เน้นการแสดงออกของอารมณ์ที่รุนแรง ซึ่งผู้ชมส่วนใหญ่สามารถสื่อและรับรู้ได้ถึงสภาวะอารมณ์รักได้อย่างชัดเจน (ภาพที่ 4) นอกจากนี้ศิลปินบางคนให้ความสำคัญต่อปัญหาความคิดเหนื่อความรู้สึก และการลอกเลียน (imitate) ด้วยการถ่ายทอด

ความรู้สึกของความรักออกมาในรูปทรงที่แปลกประหลาด ดังที่ประติมากรอิตาเลียนอย่างบรานกูซี (Constantin Brancusi) ได้สร้างสรรค์งานประติมากรรมเนื้อหาความรักที่ผู้ชมดูอย่างผิวเผินอาจไม่เข้าใจ แต่หากพินิจด้วยปัญญาแล้ว ความต้องการของประติมากรคือย้ำเตือนให้ผู้ชมรู้ว่า ความรัก แท้จริงเป็นความผูกพันอย่างเหนียวแน่น ความเป็นหนึ่งเดียวของบุคคลทั้งสองที่เมื่อรักกันแล้วย่อมเหมือนคนคนเดียวกัน มีอาจแยกออกจากกันได้ (ภาพที่ 5) อย่างไรก็ตามประติกรบรานกูซี ได้รับอิทธิพลจากศิลปะแอฟริกันเช่นเดียวกับศิลปินอื่น ๆ ในเวลานั้น อย่างปิกัสโซที่ได้นำเสนอ The Kiss เป็นรูปทรงนามธรรม แต่กลับกินใจผู้ชมและมองเห็นสัจธรรมของความรัก ในอีกแง่มุมหนึ่ง

ภาพที่ 4 “The Kiss” โดย August Rodin, Paris
(Tate, 2004)

ภาพที่ 5 “The Kiss” โดย Constantin Brancusi
(Reynolds, 2006)

การสื่อความหมายต่อความรัก สำหรับศิลปินไทยอย่าง ประหยัด พงษ์ดำ ซึ่งเป็นศิลปินแห่งชาติ กลับใช้ภาพสัญลักษณ์ของสัตว์ที่มีความอ่อนโยนและใกล้ชิดมนุษย์มาสื่อ ด้วยการวางองค์ประกอบของภาพแมวทั้งสองให้อยู่ทับซ้อนกันจนเกือบจะเป็นรูปร่างเดียวกัน เพื่อสื่อถึงความรักความอบอุ่น โดยเฉพาะการใช้หางแมวทั้งสองสื่อสารถึงความใกล้ชิด ผูกพันกันของแมวทั้งสองแทนการสวมกอดกันของคู่รักทั้งสองได้อย่างซาบซึ้งกินใจ ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 “คู่รัก” ภาพพิมพ์แกะไม้ โดย ประหยัด พงษ์ดำ
(Klinsuntorn, 2017)

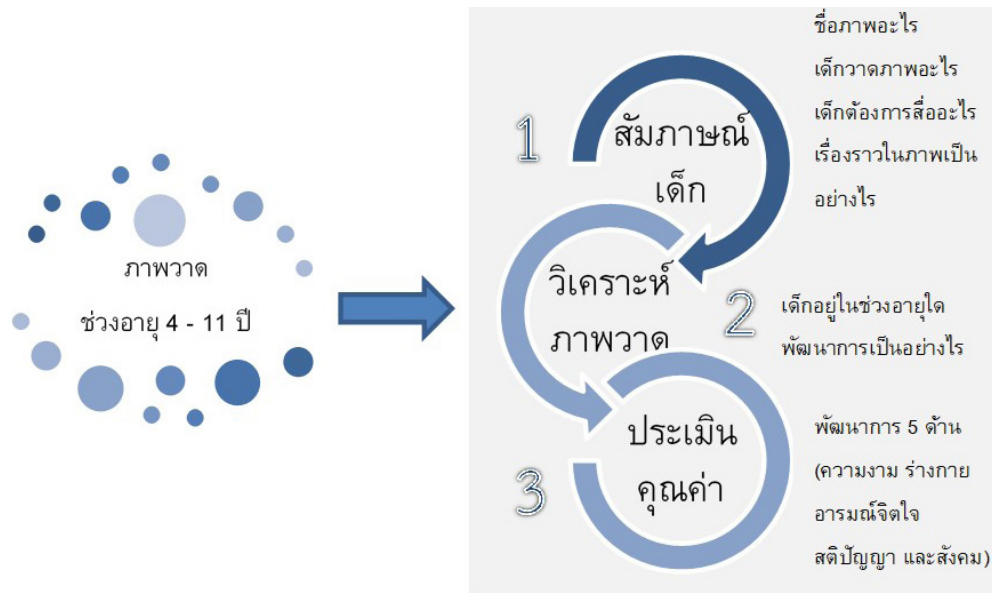
จึงเห็นได้ว่าศิลปินเป็นบุคคลที่นำเอาประสบการณ์ที่ได้รับจากโลกทัศน์ มาปรุงแต่งวิธีการสื่อสารนัยยะของตนเองด้วยกันหลายวิธีการ ทั้งการเลียนแบบโดยตรง การอุปมาอุปมัย ตลอดจนการใช้สัญลักษณ์แทนมโนทัศน์ที่ต้องการสื่อสารแก่ผู้ชมผ่านทักษะฝีมือทางศิลปะ ในขณะที่เด็กไม่สนใจต่อการเปรียบเทียบสิ่งที่ต้องการสื่อความหมาย แต่กลับมุ่งแสดงสิ่งที่ต้องการสื่อสารออกมาโดยตรง ศิลปะของเด็กจึงแสดงให้เห็นถึงความซื่อบริสุทธิ์ และไร้เดียงสาอันเป็นคุณค่าที่ปรากฏต่างจากศิลปะผู้ใหญ่

การประเมินพัฒนาการทางศิลปะภาพวาดเด็ก

เนื่องจากการสร้างสรรค์ของเด็กมีเป้าหมายเพื่อสื่อสาร และแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกจากภายในผ่านข้อจำกัดของประสบการณ์และพัฒนาในตัวเด็ก เด็กจึงขาดข้อจำกัดเหล่านี้ด้วยจินตนาการ ผู้ที่ศึกษาศิลปะเด็กจึงควรหลีกเลี่ยงการวิจารณ์ศิลปะ (art criticism) ที่มีเป้าหมายเพื่อตัดสินคุณค่าของผลงานศิลปะ มาสู่การให้ความสนใจเพื่อตรวจสอบพัฒนาการทางศิลปะเด็กตามวัยเพื่อสนับสนุนการสร้างสรรค์ของเด็ก เมื่องานศิลปะเด็กกับงานศิลปะของศิลปินมีการแสดงออกที่แตกต่างกันดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้ผู้ประเมินพัฒนาการภาพวาดเด็กจำเป็นต้องมีทัศนคติเริ่มแรกด้วยการยอมรับในคุณค่าของการแสดงออกทางศิลปะเด็ก โดยการแสดงออกของเด็กเป็นประสบการณ์เฉพาะตัว และความเข้าใจในธรรมชาติของศิลปะเด็ก รวมถึงพัฒนาการทางศิลปะเด็กแต่ละช่วงวัย ซึ่งจะทำให้การประเมินมีความลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

วิธีประเมินภาพวาดเด็ก อาจเริ่มจากการสัมภาษณ์ สอบถามข้อมูลพื้นฐานของเด็กผู้วาดภาพ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิหลัง ประสบการณ์ และการแสดงออกผ่านภาพวาดของเด็กเป็นสำคัญ นำไปสู่การ

วิเคราะห์ผลงานศิลปะที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางศิลปะเด็กอิงเกณฑ์พัฒนาการช่วงอายุ 4 - 11 ปี ตามทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ และประเมินการวาดภาพของเด็กว่าเป็นไปตามพัฒนาการหรือไม่อย่างไร รวมทั้งสะท้อนพัฒนาการทั้ง 5 ด้าน อันได้แก่ 1) ความงาม 2) สติปัญญา 3) สังคม 4) อารมณ์จิตใจ และ 5) ร่างกาย (ภาพที่ 7) ซึ่งเกณฑ์การประเมินอาจสรุปได้ดังตารางที่ 1

ภาพที่ 7 การประเมินพัฒนาการทางศิลปะภาพวาดเด็ก

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินพัฒนาการทางศิลปะภาพวาดเด็ก

ช่วงอายุ	พัฒนาการ	สิ่งที่สังเกต
4 - 6 ปี	ความงาม	ความงามและความสะอาดในภาพวาดเป็นอย่างไร
	สติปัญญา	เด็กแสดงออกถึงการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางหรือไม่ อย่างไร เด็กแสดงออกถึงจินตนาการมากน้อยเพียงใดและอย่างไร
	สังคม	เด็กสร้างความสัมพันธ์และเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างไร
	อารมณ์จิตใจ	เด็กแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกในภาพอย่างไร เด็กสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองขณะวาดภาพได้หรือไม่ อย่างไร
	ร่างกาย	เด็กมีลักษณะการหยิบจับสื่อวัสดุอุปกรณ์อย่างไร เด็กสามารถขีดเขียนเส้นได้หลายรูปแบบหรือไม่ อะไรบ้าง เด็กสามารถควบคุมทิศทางของการวาดได้หรือไม่ อย่างไร

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินพัฒนาการทางศิลปะภาพวาดเด็ก (ต่อ)

ช่วงอายุ	พัฒนาการ	สิ่งที่สังเกต
6 - 9 ปี	ความงาม	ความงามในภาพวาดอย่างไร เด็กมีความเชื่อมั่นในความสำเร็จแห่งตนหรือไม่ อย่างไร
	สติปัญญา	เด็กสามารถถ่ายทอดสิ่งนามธรรมสู่รูปธรรมได้หรือไม่ อย่างไร เด็กเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งรอบตัวหรือไม่ อย่างไร เด็กใช้สัญลักษณ์ในการแสดงออกถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างไร เด็กแสดงออกถึงจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อย่างไร
	สังคม	เด็กรับมือกับความต้องการทางสังคมและความคิดใหม่ ๆ อย่างไร เด็กแสดงประสบการณ์ต่อสังคมหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างไร
	อารมณ์จิตใจ	เด็กแสดงออกอารมณ์ความรู้สึกในภาพอย่างไร เด็กมีความมั่นใจในการวาดภาพหรือไม่ อย่างไร เด็กมีความตั้งใจในการวาดภาพจนสำเร็จหรือไม่ อย่างไร
	ร่างกาย	เด็กมีทักษะและความชำนาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะหรือไม่ อย่างไร
9 - 11 ปี	ความงาม	ความงามในภาพวาดอย่างไร เด็กมีความเชื่อมั่นในความสำเร็จแห่งตนหรือไม่ อย่างไร เด็กใส่ใจรายละเอียด และตกแต่งภาพหรือไม่ อย่างไร เด็กนำทฤษฎีทางศิลปะมาใช้ในภาพวาดหรือไม่ อย่างไร
	สติปัญญา	เด็กสามารถถ่ายทอดสิ่งนามธรรมสู่รูปธรรมได้หรือไม่ อย่างไร เด็กเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งรอบตัวหรือไม่ อย่างไร เด็กมีการแก้ปัญหาอย่างไร เด็กมีการวาดสิ่งที่นำไปใช้สัญลักษณ์เพื่อสร้างเอกลักษณ์อย่างไร
	สังคม	เด็กแสดงประสบการณ์ต่อสังคมหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างไร เด็กแสดงออกถึงความเหมือนหรือแตกต่างกับผู้อื่นอย่างไร
	อารมณ์จิตใจ	เด็กแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกในภาพอย่างไร เด็กมีความมั่นใจในการวาดภาพหรือไม่ อย่างไร เด็กมีความตั้งใจในการวาดภาพหรือไม่ อย่างไร
	ร่างกาย	เด็กมีทักษะและความชำนาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะหรือไม่ อย่างไร

ทั้งนี้ Grandstaff (2012) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางศิลปะเด็กและอิทธิพลของวัฒนธรรมทางสายตา (visual culture) เพื่อเปรียบเทียบและตรวจสอบทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะเด็กของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ในอดีตกับภาพวาดของเด็กในปัจจุบัน พบว่าเด็กมีลักษณะตามทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะ รวมถึงเด็กมีการนำวัตถุรอบตัวที่พบเห็นและกิจกรรมในชีวิตประจำวันใส่เข้าไปในภาพวาดของตน โดยทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะเด็กของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ มีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ซึ่งเป็นขั้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามอายุและลักษณะของภาพวาดเด็ก ดังนั้นนักการศึกษายังสามารถใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะเพื่อสร้างบทเรียนและกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนในระดับก่อนวัยเรียน ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ทำให้พัฒนาการทางศิลปะเด็กเป็นประเด็นสำคัญที่ไม่ควรมองข้ามในการประเมินภาพวาดเด็ก เพื่อที่จะสนับสนุนและส่งเสริมเด็กให้มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัยต่อไป

สรุป

เด็กไม่สนใจต่อความงาม และความเหมือนจริง การแสดงออกเป็นไปเพื่อแสดงความคิดเห็นของตนเอง ถือเป็นการแสดงออกอย่างไร้เดียงสา โดยการแสดงออกทางศิลปะเด็กมีความแตกต่างจากศิลปิน โดยเด็กวาดภาพจากข้อจำกัดของตนเอง ทั้งจากประสบการณ์การเรียนรู้ กล้ามเนื้อและการประสานสัมพันธ์ระหว่างอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายที่ยังไม่เที่ยงและแม่นยำ รวมถึงการสร้างความรู้ให้เกิดเป็นฐานโครงสร้างความคิด (knowledge schema) ที่ต้องอาศัยความรู้เดิมและความรู้ใหม่ เด็กจึงใช้จินตนาการชดเชยข้อจำกัดต่าง ๆ จนกลายเป็นลักษณะสำคัญของธรรมชาติการแสดงออกทางศิลปะเด็ก อีกทั้งเด็กวาดภาพจากการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่เป็นประสบการณ์ตรง ทำให้ภาพวาดของเด็กสามารถบอกสิ่งที่ได้รู้หรือประสบพบเจอมา โดยอาจใช้ภาพสัญลักษณ์สื่อความหมายแทนวัตถุ ยิ่งไปกว่านั้น การแสดงออกทางศิลปะเด็กยังเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความสำเร็จของพัฒนาการทุกด้าน

ดังนั้น การประเมินพัฒนาการทางศิลปะภาพวาดเด็กต้องมีความเหมาะสม โดยมุ่งตรวจสอบพัฒนาการทางศิลปะเด็กตามวัยเพื่อสนับสนุนการสร้างสรรคของเด็ก อาจเริ่มจากการสัมภาษณ์ สอบถามข้อมูลพื้นฐานของเด็กผู้วาดภาพ การสังเกตวิธีการสร้างสรรค์ สู่การวิเคราะห์ผลงานศิลปะที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางศิลปะเด็ก และประเมินการวาดภาพของเด็กว่าเป็นไปตามพัฒนาการหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ การส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทางศิลปะ นอกจากจะช่วยให้เด็กผู้นั้นเติบโตแข็งแรงตามศักยภาพของเขาแล้ว ยังช่วยให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เคารพตนเอง กล้าแสดงออก พร้อมทั้งจะเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นนักคิด มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์

References

- Boeree, G. (2006). **Erik Erikson [1902 - 1994]: Personality Theories**. Shippensburg: Psychology Department, Shippensburg University.
- Boyatzis, C., & Watson, M. (1993). Preschool Children's Symbolic Representation of Objects through Gestures. **Child Development**, 64(3): 729-735.
- Fleming, J. (2004). **Erikson's Psychosocial Developmental Stages**. [Online]. Retrieved April 5, 2019 from <https://pdfs.semanticscholar.org/ab44/d6a2d3178e4e159108ab5333504d23cc9508.pdf>
- Gardner, H. (1994). **The Arts and Human Development**. New York: Basic Books.
- Ginsburg, H., & Oppen, S. (2016). **Piaget's Theory of Intellectual Development**. [Online]. Retrieved April 5, 2019 from <https://www.spc4erp.com/uploads/about-1471606029-piagets-theory-of-intellectual-development.pdf>
- Grandstaff, L. (2012). **Children's Artistic Development and the Influence of Visual Culture**. Master's dissertation, The University of Kansas, Lawrence, Kansas, United States.
- Klinsuntorn, Chattawa. (2017). **Art Binding and Long, commemorating 3 years of the death of Professor Emeritus Prayat Pongdam (National Artist) (ศิลปะ ผูกพัน ยืนยาว รำลึก 3 ปี แห่งการจากไป ของศาสตราจารย์เกียรติคุณ ประหยัด พงษ์ดำ (ศิลปินแห่งชาติ))**. [Online]. Retrieved April 17, 2019 from https://www.matichonweekly.com/column/article_46772
- Matt, F. (2011). **The Stages of Artistic Development**. [Online]. Retrieved April 10, 2019 from <https://thevirtualinstructor.com/blog/the-stages-of-artistic-development>
- Pichayapaiboon, Poonarat. (2018). **Psychology of Art: The Empirical Aesthetics (จิตวิทยาศิลปะ: สุนทรียศาสตร์เชิงประจักษ์)** (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Reynolds, L. (2006). **La Baiser (The Kiss)**. [Online]. Retrieved April 17, 2019 from <https://www.flickr.com/photos/lwr/318846445>
- Simatwa, E. (2010). Piaget's Theory of Intellectual Development and Its Implication for Instructional Management at Pre-secondary School Level. **Educational Research and Reviews**, 5(7): 366-371.
- Tungcharoen, Wiroon. (1983). **Art Education (ศิลปะศึกษา)**. Bangkok: Visual Art Press.
- Ua-anant, Malichat. (2002). **Art Education (ศิลปะศึกษาแนวปฏิรูป)**. (2nd ed). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Ungerer, J., et al. (1981). Developmental Changes in the Representation of Objects in Symbolic Play from 18 to 34 Months of Age. **Child Development**, 52(1): 186-195.